مکان‌سازی خلاق و تبیین مؤلفه‌های آن (نمونه‌های موردی: کریدورخلاق، تئاتر کلیولند، پارک پوگو، کالج هنر و طراحی ساوانا)[1]

الناز خدادادی چمگردانی[1] / کورش مؤمنی*[2] / محسن تابان[3]

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۹/۲۳ تاریخ پذیرش نهایی : ۱۴۰۲/۱۲/۵ تاریخ انتشار مقاله: ۱۴۰۳/۱/۱

آباد

دوره ۲۸، شماره ۸۹، بهار۱۴۰۳
۸۵-۷۱

چکیده

در کشورمان بافت‌ها و بناهای با ارزشی وجود دارند که روزگاری قلب تپنده‌ی شهر و دارای پتانسیل‌های بالقوه‌ای جهت ایجاد تعاملات اجتماعی، کارآفرینی و ارتقاء سطح فرهنگی جامعه بوده‌اند، اما به دلیل معاصرسازی نشدن کارکرد خود را از دست داده و به فراموشی سپرده شده‌اند. مکان‌سازی خلاق به عنوان رویکردی برای بازآفرینی و تزریق روحی دوباره به این محل‌ها پیشنهاد می‌شود. هدف از این پژوهش، شناخت نظری مکان‌سازی خلاق و بررسی اقدامات انجام شده در نمونه‌های موفق می‌باشد. روش تحقیق این پژوهش به صورت مقایسه تطبیقی و مطالعه موردی بوده و به روش کیفی انجام شده است و برای جمع‌آوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای، اسنادی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در مکان‌سازی خلاق اقدامات در راستای ابعاد کالبدی، فعالیتی-عملکردی و اجتماعی ضروری می‌باشد. آفرینش مکان‌های خلاق مستلزم کشف و به‌کارگیری سرمایه‌های بومی است. مشارکت با ساکنان محلی باعث شناخت بازارها، میراث فرهنگی و اشیایی می‌شود که آن‌ها برای زندگی اجتماعی با ارزش می‌دانند. درک نگاه ساکنان به محیط اهرمی برای مکان‌سازی خلاق، توسعه‌ی پایدارتر، راه‌حلی برای تولید ایده‌های خلاقانه و دوری از تجویز استانداردهای فرهنگی هنری غالب می‌باشد. نتایج حاصل از بررسی نمونه‌های موردی نشان می‌دهد ایجاد پیاده راه و تقویت پیاده‌روها از مهم‌ترین اقدامات در بعد کالبدی مکان‌سازی خلاق می‌باشد. احترام به میراث سایت، توجه به رویدادهای بومی و برنامه‌ریزی رویدادها در جشن‌ها و اعیاد موجب تقویت حضور مردم در مکان می‌شود. توجه به عوامل فرهنگ و هنر محور می‌توانند لنگر فعالیت‌ها و جذب جامعه باشند.

واژگان کلیدی: بازآفرینی، مکان‌سازی خلاق، هنر و فرهنگ، کریدورخلاق، تئاتر کلیولند، پارک پوگو، کالج هنر و طراحی ساوانا.

۱- کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی‌شاپور دزفول.
۲- دانشیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی‌شاپور دزفول.
۳- استادیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی‌شاپور دزفول.

۱- این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد می‌باشد.

* نویسنده مسؤول: K_Momeni@jsu.ac.ir

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

مقدمه

بازآفرینی شهری، با تأکید بر لزوم توسعه‌یکپارچه شهری، امکان استفاده مؤثر و فعال از میراث تاریخی و معماری شهرها را در چرخه‌ای که می‌توان در آن به رونق و توان مضاعف اقتصادی دست‌یافت و توجیهی محکم در امتداد و حفظ بنیان‌ها و ساختارهای تاریخی داشت، در دستور کار قرار داده است (لطفی و همکاران، ۱۳۹۶). سیر تحولات اندیشه در دانش مرمت شهری، در جستجوی برقراری تعادل مابین حفاظت و توسعه، به مفهوم بازآفرینی نائل گشته است کـه در نگـاهی کـل‌نگرانـه و سیسـتماتیک، ابعاد کالبدی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی را در جهت ایجاد توسعه پایدار، دخیل می‌نماید (مظفر و همکاران، ۱۳۹۷). ارتقای کیفیت کالبدی و استفاده دوباره از میراث معماری و فراهم آوردن بستری برای پذیرش رویدادهای فرهنگی و فعالیت‌های مبتنی بر فرهنگ و هنر، موجب می‌شود تا تصویر و وجهه‌ی بهتری برای شهرها شکل بگیرد (Wilson and Richards,2004 به نقل از لطفی،۱۳۹۰، ص.۵۳) از دیرباز هنر و فرهنگ جایگاهی ویژه و تأثیرات فراوانی بر معماری ما و شکل‌دهی محله‌ها و شهرهای ما داشته است. بیشترین کم‌توجهی به هنر و فرهنگ را در کشورمان و شهر و محلات در دوران معاصر و به دنبال آن کاهش کیفیت و بی‌هویتی را شاهد بوده‌ایم؛ اما در سال‌های اخیر کارایی فرهنگ علاوه برساخت بناهای جدید در رویکردهای جدید بازآفرینی نیز بسیار مشهود و مهم می‌باشد.

فرهنگ تا آنجایی پیش می‌رود که در پاسخی به رویکردهای قبلی که محوریت بازآفرینی را توسعه مستقیم اقتصادی قرار می‌دهند، به این نکته اصلی اشاره می‌شود که بازآفرینی شهری‌ای که از عامل فرهنگ بهره نجوید، موفقیتی نخواهد داشت. (Hughe به نقل از لطفی،۱۳۹۰:۴۹، به نقل از قلعه نوعی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۷) در ایران ساختمان‌ها و بافت‌های با ارزش بسیاری وجود دارد که با بهره‌مندی از سرمایه‌ها و استعدادهای غنی فرهنگ شهر خویش می‌توانند موجبات پیشرفت شهر و ساکنان را به وجود آورند.

صاحب‌نظران بر این باورند که ایده‌ی مکان‌سازی خلاق قرن‌ها پیش آغاز شده است. آن‌ها فکر می‌کنند مکان‌سازی خلاق در وسیع‌ترین معنای آن به عنوان مکانیسم بقا (اجتماعی) طبیعی است. (Bennett, 2015)

مکان‌سازی خلاق شامل قواعدی است که به کمک فرهنگ و هنر و خلاقیت ارتقاء کیفیت‌های مثبت مکان را فراهم می‌آورد. در واقع توجه ویژه‌ای به پتانسیل‌های هنر فرهنگی محیط دارد و آن‌ها را احیا و پررنگ‌تر می‌کند. از مزایای این رویکرد رونق اقتصاد محلی، نظارت بیشتر به زیرساخت‌ها، ایمنی عمومی، پویایی جامعه، سریع و ارزان بودن فرآیند انجام می‌باشد. در دانش معاصر مرتبط با مکان خلاقیت یا فعالیت‌های نوآورانه اهمیت ویژه‌ای یافته‌اند؛ و زمانی که محققان مردم و کارآفرینان، مسئولین، توسعه‌دهندگان و... با یکدیگر ترکیب شوند ایجاد معنای جدید افزایش می‌یابد. لذا در جغرافیای اقتصادی و برنامه‌ریزی شهری خلاقیت همراه با مشارکت مدلی جدید برای نوآوری در محله‌ها و شهرهاست. نمود مکان‌سازی خلاق در فضاها به منظور حفظ و تقویت خلاقیت و نیروی استعداد و تولید دانش محلی می‌باشد. محل‌هایی که با چالش‌هایی از جمله چالش‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیست مواجه‌اند. در این رویکرد برخلاف مدل‌های قبلی که صرفاً رقابتی بوده مردم، کارخانه‌ها، هنرمندان و... برای نتایج بهتر تأکید می‌شود.

هدف اصلی این پژوهش تدوین چارچوب مفهومی مکان‌سازی خلاق به منظور تبیین سیاست‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی هنری تأثیرگذار بر بازآفرینی شهری می‌باشد. در این راستا پژوهش حاضر درصدد پاسخ به این سؤالات است که " مهم‌ترین مؤلفه‌ی مکان‌سازی خلاق چیست؟" و "چه اقداماتی در راستای مؤلفه‌های مکان‌سازی خلاق می‌توان انجام داد؟"به همین منظور به تعریف و تدقیق مفاهیم مکان‌سازی خلاق پرداخته شده است. سپس به بررسی استراتژی‌های مکان‌سازی خلاق می‌پردازد و مؤلفه‌های مکان‌سازی خلاق را معرفی می‌نماید و نمونه‌های موردی را بررسی و سیاست‌های آن‌ها را بیان می‌کند.

با توجه به تغییر الگوهای توسعه و بازآفرینی در کل دنیا، قطعاً اتخاذ سیاست‌های نوین برای تصمیم‌گیری طراحی و بازآفرینی کارا، مؤثر واقع خواهد شد.

پیشینه‌ی پژوهش

مکان‌سازی خلاق به صورت ابتدایی همواره در طول تاریخ بوده است و ایده آن بین متخصصان و برنامه ریزان در اواخر دهه ۱۹۵۰ ظهور پیدا کرده است(Redaelli 2016). اما حقیقتاً شناخت، تأمل و هدایت مکان‌سازی خلاق تنها چند سالی است که رونق یافته است. مکان‌سازی خلاق در گفتمان متأخر مکان‌سازی به منظور نهادینه کردن هنر، فرهنگ و تفکر خلاق در تمام جنبه‌های محیط زندگی مطرح گردیده است.

طبق گفته‌های کرمونا در سال ۲۰۱۰ که مکان‌سازی معاصر را ترکیب دو سنت قبلی طراحی مکان شهری به عنوان «هویت کالبدی و زیبایی‌شناسی» و «محیط‌های رفتاری» می‌شناسد (Vahdani,2012). رهیافت سنتی هویت کالبدی/ زیبایی‌شناسی در اوایل قرن بیستم میلادی مطرح شد و عمدتاً برخوردی کالبدی و سطحی‌نگر به طراحی شهری داشت؛ این نوع نگاه بر حوزه سیمای

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

بصری غالباً محصول گرا تلقی می‌شد و پرجنبه‌های زیبایی شناسانه و ظاهری فضای شهری توجه داشت و نه حوزه‌های اجتماعی و ادراکی و به علاوه، فرایندهایی را نیز که منجر به تولید فضاهای شهری موفق می‌شد، نادیده می‌گرفت، این رهیافت تحت تأثیر کارهایی چون برنامه‌ریزی شهری بر پایه اصول هنری کامیلو سیته، تفکرات لوکوربوزیه و برنامه‌ریزی شهری در عمل ریمون أنوین به وجود آمد (بنکدار و امینی، ۱۳۹۰، ۵۳). حضور خودرو، ساخت بزرگراه‌ها و اجرای پروژه‌های نوسازی و پاک‌سازی زاغه‌های شهری، مکان‌های عمومی و جوامع بی‌شماری را نابود کرد (DUSP, 2013)در این قرن، شهرها درگیر نوسازی شهری، پاره کردن و جایگزینی کارخانه‌های پیر و مسکن با مناطق یکپارچه و سازه‌ها شدند. نتایج آن در قابلیت زندگی و نمای توسعه اقتصادی ناامیدکننده بود و مهاجرت مرکز گریز کسب‌وکارها و ساکنان متوقف نشد Markusen). (and Gadwa, 2010 پیامد این رهیافت، در از دست رفتن بافت و مقیاس شهری و فاصله گرفتن فضاهای شهری از انتظارات مردمی تا چند دهه باقی ماند (بنکدار و امینی، ۱۳۹۰، ۵۳). در آغاز دهه شصت بسیاری از جنبش‌های فعلی در برنامه‌ریزی شهر شروع به ریشه گرفتن کردند. (DUSP،2013) رهیافت اجتماعی ادراکی از مهم‌ترین رهیافت‌های طراحی شهری است که از آغاز این دهه عمدتاً جنبه‌های اجتماعی مردم، فضاها و رها و نحوه ادراک آن‌ها از فضاهای شهری و حس تعلق به مکان را مدنظر قرار می‌دهد. از تأثیرگذارترین افراد در حوزه می‌توان به متفکران صاحب نامی چون لینچ (۱۹۶۰)، جیکوبز (۱۹۶۱)، بیکن (۱۹۶۷–۱۹۶۳)، الکساندر (۱۹۶۴–۱۹۶۵–۱۹۶۷)، یان گل (۱۹۷۱)، دانلد اپلیارد (۱۹۷۹) و ویلیام وایت (۱۹۸۰) نام برد. یکی از مهم‌ترین پیامدهای رهیافت اجتماعی را می‌توان مفهوم عرصه عمومی در طراحی شهری دانست. به این مفهوم کمتر از زاویه ساختمان‌ها و ارتفاع حجم و عناصر کالبدی و معمارانه نگریسته می‌شد؛ در مقابل، فضاهای شهری نظیر میدان‌ها، خیابان‌ها و محورهای پیاده مدنظر بود. این خود در دهه‌های بعد مفهوم مکان را به طراحی شهری عرضه کرد (بنکدار و امینی، ۱۳۹۰، ۵۷).

ردپای پیشینه طولانی روند توسعه هنر مبنا محلی نیز در دهه شصت به عنوان مدل رویکرد هنرهای توریسم، شامل سرمایه‌گذاری‌های بزرگ‌مقیاس در مراکز هنری و زیر ساختارهای فرهنگی مطرح شد که هدفش تغییر تصویر شهرهای صنعتی بود (Goethe institute,2014).

تلفیق رهیافت‌های سنتی کالبدی بصری از یکسو و رهیافت‌های اجتماعی ادراکی از سوی دیگر، طراحی شهری را در مسیر جدیدی قرار داد، جنبه‌های زیبایی‌شناختی به همراه شرایط رفتاری استفاده‌کنندگان از فضا تأثیرات بسیاری بر تنوع فعالیت‌ها به عنوان عوامل اصلی خلق مکان‌های موفق شهری گذاشتند و مکان‌ها به عنوان فضاهای ویژه شهری و با هویتی متمایز مطرح شدند. در اواخر دهه هفتاد، جریان مکان‌سازی شروع به بازگشت به سمت تمرکز مجدد بر طراحی انسان‌محور می‌کند. سال ۱۹۷۵ شاهد شکل‌گیری سازمان پروژه برای فضاهای عمومی بود که توسط فرد کشت، شاگرد ویلیام وایت تأسیس شد. هم‌زمان با تأسیس پروژه برای فضای عمومی، کریستوفر الکساندر در سال ۱۹۷۷ زبان یک الگو را منتشر کرد که طراحی برای مردم توسط مردم را موردتقدیر قرار داد. اخلاق طراحی جامعه‌محور الکساندر فلسفه‌ی اصلی مکان‌سازی است (DUSP,2013).

در دهه هفتاد بلوغ نطفه همکاری بین ما هنرمندان برای تلفیق آثار هنری با محیط‌های ساخته شده بود. (علی‌الحسابی، مرادی، ۱۳۸۶، ۸). در دهه هشتاد گرایش دوم توسعه جامعه بر اساس هنر ظهور کرد و بهترین مثال زده شده از آن، در کتاب ظهور طبقه خلاق فلوریدا منتشر شده در سال ۲۰۰۲ میلادی است. استراتژی این گرایش فرمول خود را برجذب حرفه‌های خلاق جوان قرار داده تا محله‌های غیرمتعارف ایجاد کند به عنوان راهی که مناطق نامطلوب گذشته را تجدید حیات بخشد و در ایده‌های مردم و اقتصاد خلاق سرمایه‌گذاری کند .اوایل دهه نود پیشرفت سومین گرایش توسعه جامعه بر اساس هرزمانی دیده شد که پتانسیل بالای بخش خلاق شروع به سرمایه‌گذاری و شناسایی بخش‌های خصوصی و عمومی کرد. ظهور اقتصاد خلاق به بسیاری از شهرهای آمریکایی و اروپایی کمک کرد تا با صنعت زدایی و متنوع کردن پایه اقتصادی مقابله کنند (Goethe institut,2014,19).

در طول این دو دهه، تحت موضوع «شهر خلاق هنرها، جامعه و رهبران مدنی نیروهای کار به مد پیوسته و یک نمونه کار بزرگ‌تر از فضاهای کوچک‌تر برای هنرها و فرد پرورش دادند و آن‌ها را با فعالیت تحریک کردند. شهر خلاق، هنرها و فعالیت‌های فرهنگی در محله‌ها را با صادرات بخش خصوصی و کسب‌وکار خرده‌فروشی و مسکن‌سازی چند درآمده قرار داد (Markusen and Gadwa, 2010). ریچارد فلوریدا، نخستین محققی است که بحث مناطق و شهرهای خلاق را مطرح کرد، او در سال ۲۰۰۲ اولین کتاب خود را تحت عنوان" Creative Class " منتشر کرد و پس از آن در سال ۲۰۰۵ کتاب دیگری را برای تقویت موضوعش منتشر کرد. در سال ۲۰۰۷ نیز آلن اسکات با استفاده از ادبیاتی که ریچارد فلوریدا مطرح کرده بود، مباحثی را در ارتباط با شهرها و مناطق خلاق مطرح کرد (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۲). بسیاری از شهرها از ایده‌های فلوریدا برای ساخت زیرساخت‌های فرهنگی خود استفاده کردند.

و ظهور رسمی واژه‌ی مکان‌سازی خلاق توسط ماکوسن

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

و گادوا در سال ۲۰۱۰ بود که اشاره داشت به اقدامات استراتژیکی توسط شرکای دولتی، خصوصی و بخش‌های جامعه، پیرامون فعالیت‌های هنری و فرهنگی با جهت‌گیری مکان‌مبنا.

مکان‌سازی خلاق

به بیان مارکوسن و گادوا (نظریه‌پردازان مکان‌سازی خلاق) در سال ۲۰۱۰، در مکان‌سازی خلاق، شرکای دولتی، خصوصی، نیمه‌دولتی و جامعه، ماهیت فیزیکی و اجتماعی یک محله، شهر یا منطقه را در حیطه‌ی هنر و فعالیت‌های فرهنگی شکل می‌دهند. مکان‌سازی خلاق به فضاهای عمومی و خصوصی روح می‌دهد ساختار و فضای خیابان را پویا می‌کند و پایداری کسب‌وکار محلی را بهبود می‌دهد و امنیت اجتماعی به ارمغان می‌آورد. افراد مختلف را کنار یکدیگر برای جشن و الهام بخشیدن و الهام گرفتن جمع می‌کند(Markusen and Gadwa, 2010) . خلاقیت در شهر باعث رهایی از بن‌بست‌های مدیریتی و کالبدی و پیاده‌سازی دو اصل مشارکت و کارایی که از شاخص‌های اصلی در حوزه‌ی حکمرانی خوب شهری می‌باشد، می‌گردد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۵).

مشارکت در مکان‌سازی خلاق

در مکان‌سازی خلاق مشارکت امری ضروری و چالش‌برانگیز است. در محیط‌های متنوع فرهنگی، مقدار قابل‌توجهی از منابع بر روی تعامل و همکاری تمرکز دارند (Vazquez,2012:37). همان‌طور که هیچ فردی نمی‌تواند تمام جنبه‌های یک جامعه را هدایت و مدیریت کند، مکان‌سازی خلاق توسط یک فرد یا یک گروه علاقه‌مند، بی‌ثبات است. همکاری باید در میان گروه‌هایی ممکن در یک جامعه به اشتراک گذاشته شود (Vazquez,.2012:16 L).

ترنر[1] (۱۹۷۷)، پیشنهاد می‌کند نقش دولت باید به‌جای تصمیم‌گیری برای مردم به توانمندسازی آن‌ها از طریق فراهم کردن امکان دسترسی به منابع و مشخص کردن حد دخالت و آزادی آن‌ها در انتخاب منابع موردنیاز خود، محدود شود. کریستوفر الکساندر[2] نیز مانند جان ترنر، طرفدار تصمیم‌گیری جمعی برای شکل‌دهی به محیط است در حالی که ترنر بر لزوم تصمیم‌گیری توسط مردم تأکید داشت، الکساندر روش‌ها و ابزارهای اتخاذ این تصمیم را بیان کرد. الکساندر عقیده دارد که فقط خود مردم از نیازهایشان اطلاع دارند و بنابراین باید در فرایند طراحی به صورت فعال و مستقیم دخالت داشته باشند .هدف الکساندر ساده کردن و رمزگشایی فرایند طراحی بود که به دلیل پیچیدگی‌های خاص خود به حوزه اختصاصی فعالیت معماران و شهرسازان تبدیل شده بود (راهب، ۱۳۹۳،ص.۵). با دریافت نظرات مردم در الگوی طراحی با عامل‌های معرفی شده می‌توان میزان موافقت مردمی و درنهایت موفقیت معاصرسازی را سنجش کرد (هاشم نژاد و همکاران، ۱۳۹۱). مشارکت مردم، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و مسئولین شهر و دولت می‌تواند نتایج مطلوب و مطمئن‌تر را رقم بزنند.

هنر، فرهنگ و خلاقیت سازنده‌های مکان خلاق

تلاش‌های انجام شده امروز، تمایز با سبک‌های مدرن را به خود جلب می‌کند، حامیان مالی قرن جدید، فراتر از تغییرات فیزیکی، توجه بیشتر به روح بخشی اقتصادی و فعالیت فرهنگی دارند. برای شرکت در فعالیت‌های خلاقانه و فرهنگی، ساکنین و بازدیدکنندگان به‌طور یکسان دعوت می‌شوند که درآمد خود را در سطح محلی و مرزهای بین محله‌های منحصربه‌فرد و متنوع و درون شبکه‌های شهر کوچک بگذرانند. محله‌های بزرگ که تحت تأثیر امکانات مقصد مانند استادیوم‌ها و مراکز بزرگ رویداد قرار می‌گیرند، به شیوه‌های مختلف استفاده می‌شوند که فضاهای کاری را با مسکن، خرده‌فروشی، فرهنگ و فضای تفریحی ترکیب می‌کند. عناصر پایداری، حمل‌ونقل، دوچرخه‌سواری، پیاده‌روی و آب‌وهوای پاک نیز اهداف از پیش تعیین شده هستند. این حساسیت جدید برای ایجاد مکان‌هایی جذاب برای کارآفرینان، کارگران ماهر و ساکنان جدید و ساکنان موجود تلاش می‌کند. هنر و فرهنگ نقش مهمی را در این تحول بازی می‌کنند (Markusen and Gadwa, 2010:5).

مکان‌سازی خلاق بر سابقه تلاش‌های محلی و منطقه‌ای برای استفاده از هنر و فرهنگ برای پیشبرد جامعه سرمایه‌گذاری می‌کند. در تحلیل تاریخی خود، جانسون[3] (۲۰۰۹)، پنج رونق مشخص «توسعه اقتصادی هنری» را شناسایی کرد که چهار تا از آن تا امروز ادامه دارد: تشکیل گردشگری هنری؛ جذب کارکنان آگاه؛ تحریک تولید خلاق؛ و اولویت‌بندی توسعه میکرو. شکل‌گیری گردشگری هنری در دهه ۱۹۶۰ ایجاد شد؛ چرا که شهرها شامل توسعه مراکز هنری بزرگ در بخش استراتژی گردشگری خود برای مقابله با کاهش صنایع تولیدی و تلفات جمعیت بودند (Gadwa, 2013:216).

1. Turner
2. Christopher Alexander
3. Johnson

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

از دهه ۱۹۹۰، مقامات شهرستان و قانون‌گذاران دولتی محصولات فرهنگی را به عنوان یک صنعت با رشد بالا مورد هدف قرار دادند. در "تحریک روند تولید خلاق"، سیاست‌گذاران تلاش می‌کنند تا هنرمندان و مؤسسات هنری را جذب و نگهداری کنند تا خلاقیت را به کار گیرند، رفتار نوآورانه‌ای را تحریک کنند و از مکان‌های جدید کارگران خلاق و کارفرمایان حمایت کنند. استراتژی‌ها عبارتند از: ارائه مشوق‌های فیلم، ایجاد مناطق طراحی و تولید هنری، ایجاد مراکز هنری و حمایت از تحقیقات جدید در مورد مشارکت اقتصاد خلاق (Gadwa, 2013:216).

اخیراً، بخش دولتی و رهبران بنیادین، حمایت از تلاش‌ها برای اتصال جامعه محلی مبتنی بر هنر با توسعه اقتصادی را افزایش داده‌اند. جانسون روند "توسعه میکرو" را گسترش می‌دهد و مراکز هنری محله که فرصت برای مشارکت هنری را فراهم می‌کنند(Gadwa, 2013:216). برنامه‌های تزئینی که باعث ایجاد مشارکت اجتماعی و محبت در محله می‌شوند (نواک ۲۰۰۷)، محل‌های غیررسمی که مشارکت فرهنگی و بیان خلاق را افزایش می‌دهند(Gadwa, 2013:217).

مطالعه استرن و سیفرت[1] بیان می‌کند که خوشه‌های فرهنگی (غلظت سازمان‌های غیرانتفاعی، شرکت‌های فرهنگی تجاری، هنرمندان ساکن و شرکت‌کنندگان در فرهنگ) با ویژگی‌های مثبت محله ارتباط دارند، این ویژگی‌های مثبت شامل افزایش سطح مشارکت مدنی محلی و منطقه‌ای، افزایش ارزش جمعیت و مسکن و کاهش میزان فقر (۲۰۱۰) است(Gadwa, 2013:217).

به‌طور خلاصه، مکان‌سازی خلاق از الگوهای سنتی سیاست فرهنگی ایالات‌متحده در دو جهت متفاوت است: سرعت و هماهنگی بی‌سابقه با آن سیاست و با گسترش دامنه سیاست فرهنگی و تنوع ذینفعان(Gadwa, 2013:217).

انواع استراتژی مکان‌سازی خلاق

طی مدت‌زمانی که از آغاز جریان مکان‌سازی خلاق می‌گذرد، می‌توان به دو رویکرد اشاره کرد که در تصمیم‌گیری‌ها و پروژه‌ها رخ می‌دهد. انتخاب این رویکردها همان‌گونه که در تعاریف مکان‌سازی خلاق به عنوان استراتژی‌های اصلی هم آمده به این دلیل است که این جریان را به سوی بهره‌برداری هر چه بیشتر از سرمایه‌های بومی و بالندگی‌های موجود در رسیدن به رونق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و هنری کمک می‌کنند.

1. Stern And Seifert

- مکان‌سازی خلاق هنر مبنا

مکان‌سازی خلاق هنر مبنا، شرکت‌های غیر هنری و خانواده‌ها را به تعهد به یک مکان و مشارکت فعالانه در بازسازی جایی که زندگی و کار می‌کنند تشویق می‌کند. مکان‌سازی خلاق هنر مبنا مکمل صنایع فرهنگی آمریکایی است و از نقش آن‌ها به عنوان بازیکنان اقتصاد جهانی پشتیبانی می‌کند(Markusen, Gadwa,2010.,3).

هنر می‌تواند بزرگ‌ترین بازده سرمایه‌گذاری را برای اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی فراهم کند. استراتژی‌های مختلفی وجود دارد که می‌تواند تأثیر فوری بزرگ‌تر بر روی اهداف توسعه اجتماعی داشته باشد، از جمله ساخت مسکن ارزان‌قیمت و پارک‌ها و بهبود مدارس(Vazquez, 2012,9)

اگر هنر ارزش خود را دارد و بی‌میل به تکمیل کردن توقعات است و اغلب خشمگین، ناراضی، ستیزه‌جو و ناراحت‌کننده است، پس استراتژی‌های هنر می‌تواند به عنوان ابزارهایی بکار رود تا دید به چیزها را تغییر دهد، تفکر متفاوت بکار ببرد، سؤال بپرسد، پتانسیل‌های نهان را تقویت کند و به ایجاد روایت و تصور جدید کمک کند. از این منظر بکار بردن هنر و استراتژی‌های هنر جهت پایدار کردن انعطاف‌پذیری شهر به معنای پیوند مسائل به عدالت اجتماعی، همبستگی اجتماعی و برابری اجتماعی است گرچه این جنبه‌ها تمایل دارند تا با یک تمرکز روی نتایج محسوس و قابل اندازه‌گیری اقتصادی تحت شعاع قرار گیرند (Goethe institut.2014,21) در مکان‌سازی خلاق تأکید بر طرح‌های هنر مینا است که در جهت تقویت اقتصادها و بازسازی محله‌ها و مناطق اطراف هدف‌گیری شده‌اند. (Markusen, Giadwa. 2012: Thomas, Pate, Ransor, 2014, 76)

- مکان‌سازی خلاق فرهنگ مبنا

تلاش مکان‌سازی خلاق فرهنگ مبنا باید مناسب با شرایط محلی آن باشد، نه یک ماکت از آنچه دیگر شهرها و شهرهای کوچک انجام می‌دهند. بهترین پروژه‌ها کیفیت‌ها و منابع متمایزی را که در حال حاضر در جامعه وجود داشته باشد پرورش می‌دهند به‌طوری که اگر در بازدیدکنندگان و تجارت جدید طرح شود، بتواند مشهور شود و به اعضای جامعه خدمت کند.(Markusen, Gadwa,2010.,4)

مکان‌سازی خلاق باید راه‌کارهایی برای بکار بردن آگاهی فرهنگی و تفاوت‌های فرهنگی به عنوان دارایی در روند ایجاد جوامع و اقتصاد پر جنب‌وجوش، متمایز، متنوع و پایدار پیدا کند. فرهنگ و خلاقیت می‌توانند و باید از مرزهای قومی، اقتصادی، حرفه‌ای و دیگر مرزها عبور کنند تا به یک نیروی متخصص تبدیل شوند. عنصر اصلی هر تلاش مکان‌سازی خلاق این است که به داستان‌ها گوش

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

دهیم و جمع‌آوری کنیم، داستان‌گویان را پیدا کرده و روایت‌های اشتراکی را جست‌وجو کنیم. یک کلید که یاد می‌دهد چطور اشتباهات را تکرار نکنیم این است که به داستان‌ها و تاریخچه مکان احترام بگذاریم و از آن‌ها قدرانی کنیم .(Borrup, 2016,5-9)

نکته مهم این است که در مکان‌سازی خلاق هر دو رویکرد بکار برده می‌شوند و اغلب بها یکدیگر ادغام می‌گردند. (Goethe institut, 2014,20-21)

نظریه‌پردازان مکان‌سازی خلاق

در جدول زیر، نظریه اکثر نظریه‌پردازان در ارتباط با مکان‌سازی خلاق گردآوری شده است. در این میان نظریه‌پردازان تعریف‌ها و عامل‌های مختلف مکان‌سازی خلاق را بیان می‌کنند.

جدول ۱: مکان‌سازی خلاق از دیدگاه نظریه‌پردازان

نظریه‌پرداز	اندیشه‌ی صاحب‌نظران درباره‌ی مکان‌سازی خلاق
سازمان ملی هنر	در سال ۲۰۰۹، سازمان ملی هنر (NEA[1]) تصمیم گرفت تمرکز بر نقش سازمان‌های هنری، هنرمندان و طراحان برای ایجاد مکان‌های بهتر داشته باشد و آن را مکان‌سازی خلاق نامید (NEA, 2009)
مارکوسن و گادوا	در مکان‌سازی خلاق، شرکای دولتی، خصوصی، نیمه‌دولتی و جامعه، ماهیت فیزیکی و اجتماعی یک محله، شهر یا منطقه در حیطه‌ی هنر و فعالیت‌های فرهنگی را شکل می‌دهند. مکان‌سازی خلاق به فضاهای عمومی و خصوصی روح می‌دهد ساختار و فضای خیابان را روح می‌دهد زنده ماندن کسب‌وکار محلی را بهبود می‌دهد و امنیت اجتماعی به ارمغان می‌آورد؛ و افراد مختلف رو برای جشن و الهام بخشیدن و الهام گرفتن کنار یکدیگر جمع می‌کندMarkusen) . and Gadwa, 2010:3)
دلبرگ	مکان‌سازی خلاق مجموعه‌ای از فرآیندها و استراتژی‌های طراحی شده برای ترویج توسعه‌ی اقتصادی و جامعه برای هنرها و بهبود محیط برای خلاقیت است. بستری جدید که روش‌های اثبات شده را به توسعه‌ی فرهنگی، اجتماعی و توسعه‌ی اقتصادی متصل می‌کند. کاری که خلاقیت در یک مکان را افزایش می‌دهد نه اینکه صرفاً هنرها را بیاورد (Dehlberg, 2011).
هچت	بستر مکان‌سازی خلاق در حال ظهور، مجموعه‌ای متفاوت اما کامل از سرمایه‌هاست. مکان‌سازی خلاق توانایی را به سوی اداره کردن مسائل حاد هدایت می‌کند تا جامعه‌ای سرزنده و موفق و موفق خلق کند، مرکز اجتماعی را تجهیز فعالیت‌های مشارکتی و اجرایی را به فضای عمومی آورد و شاید مهم‌تر از همه ظرفیت به چالش کشیدن تعصبات درباره‌ی آنچه یک شهر قرار است به نظر رسد و چگونه کار می‌کند را به ارمغان آورد (Hecht, 2012).
وازکوئز	مکان‌سازی خلاق بیشتر در مورد نیت است تا عمل. هنر عمومی، مناطق فرهنگی و مراکز اجرای هنری نتایج مکان‌سازی خلاق نیست آن‌ها استراتژی هستند و موفقیت این استراتژی‌ها بستگی به توانایی آن‌ها برای بهبود کیفیت و استانداردهای زندگی و بهبود محیط برای بیان فرهنگی در سراسر یک مکان است. در واقع مکان‌سازی خلاق، مانند همه‌ی اشکال برنامه‌ریزی به منظور کاهش خطرات و هزینه طراحی شده است (Vazquez, 2012).
موسسه گوئس	موسسه گوئس بیان می‌کند مکان‌سازی خلاق به تلاش‌های افراد کارآفرین و خلاق اشاره دارد تا مکان‌های متروکه و میراث پساصنعتی خود را به نقطه‌ی شروع برای زندگی خود و محله‌ی اطراف تغییر دهد (Goethe Institu, 2014).
وایکف	مکان‌سازی خلاق تجدید حیات با طرح‌های خلاقانه است که مکان را تحریک و توسعه‌ی اقتصادی را نمایان می‌کنند. این مفهوم در پاسخ به مقابله کردن شهرها، حومه‌های شهر و شهرهای کوچک امریکا با تغییرات ساختاری و ریشه‌کن مسکونی ایجاد شد و در نتیجه سود در قابلیت زندگی، تنوع، شغل و درآمد، محصولات نوآورانه و خدمات برای صنایع فرهنگی ایجاد کرد (Wyckoff,2014).
راپسون	در زمینه‌ی مکان‌سازی خلاق، خلاقیت در هنر و فرهنگ مداخله می‌کند (Rapson 2013:Borrup,2016).
بنت	در ایالات‌متحده، تعریف مکان‌سازی خلاق در میان بازیگران اصلی متفاوت است؛ با این حال یکی از آرزوهای مشترک، بهبود کیفیت زندگی برای همه شهروندان را از طریق استفاده عمدی از استراتژی‌های مبتنی بر هنر تقویت می‌کند که ساکنان محلی را قادر می‌سازد و اهرم‌های فرهنگی متمایز جوامع را تقویت کند (Bennett, 2017).

1. National Endowment for the Arts

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

از جدول فوق می‌توان نتیجه گرفت که مکان‌سازی خلاق فرآیندی است که بر مبنای هنر و فرهنگ بر ابعاد کالبدی، فعالیتی و اجتماعی با به‌کارگیری سرمایه‌ها، خلاقیت، مشارکت (شرکای بخش عمومی، خصوصی، غیرانتفاعی و اجتماعی) و جذب استعدادها (مثل هنرمندان و افراد کارآفرین و خلاق) مداخله می‌کند و محصولات نوآورانه، بهبود و تنوع کسب‌وکار محلی، تجهیز فعالیت‌های مشارکتی، بهبود ساختار فیزیکی فضاها، افزایش امکانات و امنیت را ایجاد می‌کند که جهت‌گیری مکان‌مبنا دارد و توسعه‌ی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و بهبود کیفیت و استانداردهای زندگی را به دنبال دارد. به‌طور کلی مؤلفه‌ها و ابعاد مؤثر و قابل مداخله در مکان‌سازی خلاق به صورت نمودار زیر می‌توان بیان کرد.

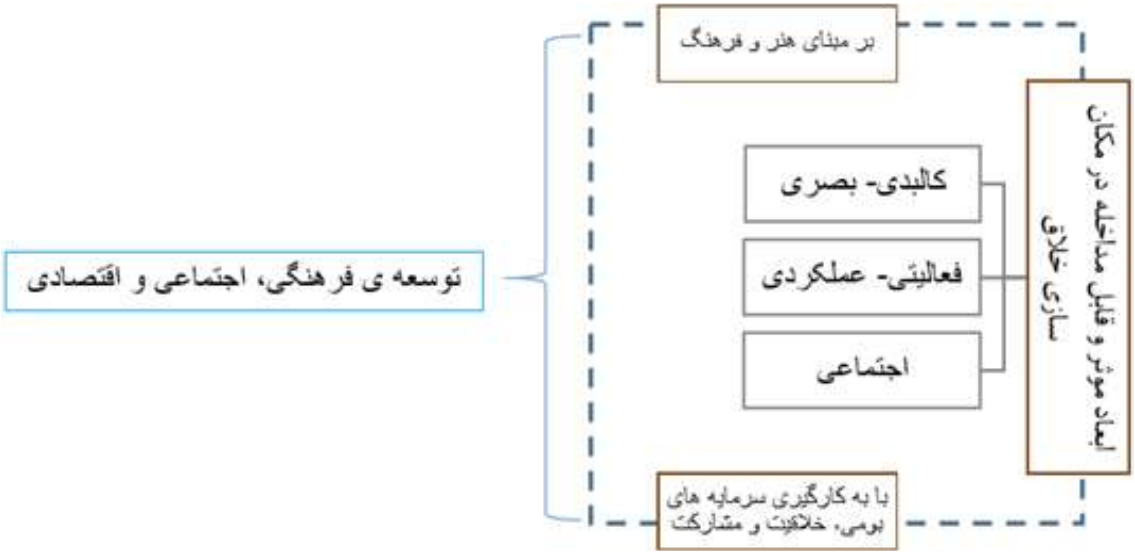

تصویر ۱: ابعاد مؤثر و قابل مداخله در مکان‌سازی خلاق

روش پژوهش

این مقاله بیشتر جنبه توصیفی داشته، در این مقاله تلاش خواهد شد تا با مروری بر مفاهیم مکان‌سازی خلاق، سیاست‌های آن را معرفی نماید. ابتدا مطالعات کتابخانه‌ای در زمینه‌ی پیدایش مکان‌سازی خلاق و همچنین نقش هنر و فرهنگ در مکان‌سازی خلاق در جهت شناسایی چهارچوب موضوع انجام گرفت. در پایان نیز اقدامات مکان‌سازی خلاق در چهار مصداق شهری موفق بررسی و استخراج و راهکارهایی در جهت موفقیت پروژه‌های بازآفرینی شهری بیان می‌شود. لذا روش تحقیق از نوع توصیفی- تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات از طریق منابع اسنادی و بررسی نمونه‌های موردی به صورت مقایسه تطبیقی بوده است.

بررسی مصادیق

مکان‌سازی خلاق به عنوان یک ابزار در جهت بازآفرینی و خلق مکان راهگشا می‌باشد، از پروژه‌های بازآفرینی که از مکان‌سازی خلاق استفاده کرده‌اند می‌توان به پروژه‌ای زیر اشاره نمود. برای هر پروژه با توجه به موقعیت و پتانسیل‌های محیط راه‌حل‌های متفاوتی ارائه شده است.

۱- کریدورخلاق[1]

خیابان اصلی لیتل راک عمود بر رودخانه آرکانزاس در ایالت آرکانزاس امریکا است که در سال‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ صنعت اسکله را در برداشت و بسیار پررونق بود. در سال ۱۹۷۰ فروپاشی خیابان و کاهش رونق اقتصادی و کاهش شدید جمعیت اتفاق افتاد. در قرن بیست و یکم، تجارت بیشتر خیابان‌های اصلی، از جمله خیابانی در لیتل راک، رها شده است. در خیابان اصلی لیتل راک مقدار نامتناسب پارکینگ سطح تضمین تداوم در ساخت‌وساز محله را کاهش و نابودی شخصیت شهری و عملکرد را به دنبال داشت. هدف از این بازآفرینی این است که ساختار یک هویت برای کریدور خلاق بر اساس محیط کار و زندگی با استفاده از هنرهای متداول ترکیب شود.

1. Creative Corridor

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

تصویر ۲: کریدور خلاق، منبع: URL1

برخی از اقدامات:

- سیاست‌های مکان‌سازی خلاق در خیابان اصلی لیتل راک
- تثبیت خیابانی تاریخی در معرض خطر از طریق توسعه اقتصادی پرسرعت به وسیله هنرهای فرهنگی و بر پایه خرده‌فروشی سنتی اصلی خیابان
- هدف ایجاد ساختار یک هویت برای کریدور خلاق بر اساس محیط کار و زندگی با استفاده از هنرهای متداول
- بازسازی راهرو و تبدیل آن به یک گره از منظر خیابان‌ها، معماری منظر، مهندسی بوم‌شناختی، پیکربندی فضای عمومی، سیستم‌های پیش رو و دیگر عناصر شهر
- تبدیل محیط سنتی به محلی برای رقابت و حمایت از مشتری از طریق طراحی، تبلیغات و پارکینگ مناسب در محل خرید
- ایجاد دروازه، استفاده از پیاده‌روهای معماری، محوطه‌سازی ویژه و نورپردازی منحصربه‌فرد (یک ایده برای جمع‌آوری چراغ‌های خیابانی شهر قدیمی برای ایجاد یک باغ نور، نصب هنری)
- توسعه یک مرکز در خیابان‌های کاپیتول و خیابان اصلی با یک میدان عمومی بزرگ. (طرح آن‌ها شامل آمفی تئاتر در فضای باز و یک صفحه نمایش LED غول‌پیکر مربع در امتداد یک آسمان‌خراش است که فکر می‌کنند بهتر است شامل یک سقف باشد)
- ضخیم شدن لبه خیابان اصلی با درختان، حیاط‌های باران و تراس و ایجاد یک پیاده‌روی عابر پیاده
- ارتقاء کیفیت ناحیه‌ی حمل‌ونقل و ایجاد بلوار دوچرخه
- ایجاد یک استراتژی طراحی برای اجرای افزایشی طرح کریدور خلاق طی جلسات و کارگاه‌های آموزشی (تیم شهر و طراحی با بیش از ۳۰ ذینفع، از جمله سازمان‌های هنری، نیروی وظیفه اصلی خیابان و صاحبان ملک ملاقات کرد)

۲- توسعه‌ی تئاتر کلیولند[1]

این تئاتر در کلیولند، ایالت اوهایو [2]امریکا قرار دارد. پس از جنگ جهانی دوم جمعیت این محله بسیار کاهش یافت. از دلایل کاهش جمعیت می‌توان به ساخت اتوبانی در قسمت جنوبی منطقه و بسته شدن کارخانه‌های تولید بود. بین ماه‌های مه۱۹۶۸ و ژوئیه ۱۹۶۹، چهار نمایشگاه و پنج تئاتر خیابانی و همچنین تئاتر کاپیتول بسته شد. در سال۱۹۷۸ ، حیاط میدان گوردون سقوط کرد و میدان تئاتر آسیب دید. بعدها، سقف آن شروع به نشت کرد (Keating,2014) جمع‌آوری منابع مالی عمومی و بشردوستانه توسط شرکت توسعه اجتماعی برای بازسازی دو تئاتر و ایجاد یک خانه جدید به عنوان سومین عنصر تا سال ۲۰۰۸، شرکا به اندازه کافی بودجه دولتی و خصوصی را برای تکمیل خیابان‌های خیابانی خود، اتصال تئاتر و ایجاد کسب‌وکارهای جدید، بازاریابی، خانه‌ها، رستوران‌ها و مغازه‌ها، جمع‌آوری کردند... بیش از نیمی از ۳۰ میلیون دلار در بازسازی خیابان‌ها و تئاتر توسط سازمان‌های دولتی (محلی، منطقه‌ای، ایالتی، فدرال) و مؤسسات غیرانتفاعی خصوصی، توسعه‌دهندگان، بشردوستانه‌ها و شرکای شرکت‌های خدماتی تهیه شده است.(Markusen, 2010:27) .

برخی از اقدامات:

- نورپردازی و برش‌های نامنظم لیزری- بازتاب‌های تخیلی از توپوگرافی دریاچه ایر[3]
- مشارکت در تأمین حمایت مالی
- بهبود پارکینگ‌های قبلی و اضافه کردن پارکینگ‌های جدید

1. Cleveland
2. Ohio
3. lake erie

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

- قرار دادن کابین دوچرخه‌سواری
- بازسازی ۲ تئاتر قدیمی و ساخت تئاتر جدید
- ارتقاء محیط ترانزیت با هنر عمومی
- برنامه‌ریزی برای مسکن مقرون‌به‌صرفه (پروژه‌های مسکونی در این مقیاس‌های بزرگ علاوه بر محل اقامت برای تئاترها زمینه‌ای برای پیشرفت رستوران، کافه‌ها، گالری‌های هنری و مغازه‌ها نیز خواهد شد.)
- یک شرکت توسعه‌ی انسانی بازسازی یک راهروی تجاری شهر را آغاز می‌کند. سه تئاتر لنگر مشخص میدان هنرهای گاردن[1] می‌شوند.
- توسعه اجتماعی، بزرگراه‌ها و هزینه‌های ترانزیت مکمل هنر و سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی برای ایجاد مشاغل دائمی، ایجاد کسب‌وکارهای جدید و گسترش دیگر کسب‌وکارها
- جذب جوانان محله از طریق درام (Markusen, 2010: 27, 28).

تصویر ۳: تئاتر کلیولند. منبع: Markusen, 2010:27

تصویر ۴: خلق مکان در خیابان‌های اطراف تئاتر. منبع: (Markusen, 2010: 27).

۳- پارک پوگو

پارک پوگو در ریچموند کالیفرنیا قرار دارد این پروژه قصد دارد یک فضای فیزیکی را به نحوی تغییر دهد که بتواند اثرات تکان‌دهنده در سراسر جامعه داشته باشد .تلاش برای استفاده از پارک به عنوان یک نقطه ورود کاتالیزوری برای رسیدگی به نگرانی‌ها و نیازهای جامعه در یک راه جامع بود. در خیابان اصلی نبود و کمبود دید از معضلات بود. در اغلب جوامع فضاهای کوچک یا فضای بازی به راحتی فراموش می‌شوند. این اتفاق ممکن است ناامنی زیادی ایجاد کند و فضای نفوذ خشونت -به دلیل استفاده زیاد از مواد مخدر در جامعه و همچنین میزان بالای جرم و جنایت- فضاهای بازی این‌چنین را بی‌استفاده می‌کند (Clarke, 2017:90-91).

1. Gordon Square Arts District

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

تصویر ۵: پارک پوگو. منبع: Clarke,2017, 91

برخی از اقدامات:

- بازسازی و رنگ‌آمیزی نیمکت‌های قدیمی
- اضافه کردن امکانات تیر و کمان، اسباب‌بازی‌های متحرک و فواره‌ها و دیگر مبلمان و ساخت محلی برای ماسه بازی
- فعال کردن پارک با فعال کردن پیاده‌روها
- ایجاد یک محیط امن برای کمک به تکالیف بعد از مدرسه‌ی بچه‌ها و پرورش تخیل کودکان
- جمع‌آوری بودجه از بنیادها و صاحبان کسب‌وکار اجتماعی
- کمک‌های مالی از طرف شهر ریچموند
- راهنمایی‌های یک استودیو هنر در طراحی
- جلسات شورای همسایگی محل گام کلیدی در روابط محلی (ایجاد نقطه‌ای برای شناخت شخصیت‌های مهم در جامعه و استخدام مردم از آن جامعه)
- استفاده از روش مشارکتی و فرصت دادن به هنرمندان محلی افراد برخی سازمان‌ها برای کار در پروژه و امکان ارائه‌ی هنر هنرمندان زیرزمینی به صورت عمومی
- استفاده از هنر و صنایع‌دستی و هنر عمومی

۴- دانشگاه شهری ساوانا، کالج هنر و طراحی

تصویر ۶: سایت شهری کالج هنر و طراحی ساونا. منبع: URL2

این دانشگاه در ساوانا، ایالت جورجیا امریکا قرار دارد. کارفرمای این طرح کالج هنر و طراحی ساوانا (اس.

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

سی.ا.دی.) (اسکاد)[1] تصمیم گرفت دانشگاه کنونی خود را که در وسط مرکز در حال رکود شهر قرار گرفته است توسعه داده، فروشگاه‌ها، ساختمان‌های اداری، سینماها و سایر بناهای قدیمی را خریداری کرده و کاربری‌های جدیدی را به آن‌ها اختصاص بدهد. اسکاد به عنوان یک کالج هنرهای کاربردی نیاز به انواع گوناگونی از تسهیلات داشت که از جمله می‌توان به خوابگاه‌های دانشجویی، فضاهای مخصوص کلاس درس و کارگاه، گالری، فضاهای اجرا و فضاهای خرده‌فروشی و فضاهایی که دانشجویان، اساتید و کارکنان را دورهم جمع کند اشاره کرد.

این ساختمان ابتدا به عنوان بخشی از مجتمع راه‌آهن مرکزی جورج ساخته شده بود و در سال ۱۸۸۷ تکمیل شد. چهار طبقه شامل امکانات فضای حیاط، پنجره‌های بلند با شیشه‌های رنگی و آجر قرمز و تزئینات خاص خودش بوده است. در اواسط قرن بیستم، سال ۱۹۸۸ به عنوان کالج استفاده شد. کالج قصد داشت یک جامعه محلی آموزشی منسجمی ایجاد کند که در آن دانشجویان، اساتید و کارکنان با یکدیگر به زندگی، کار و تحصیل بپردازند. ولی هدف دیگری را نیز به همان ترتیب آگاهانه انتخاب کرد و آن باززنده‌سازی مرکز شهر ساوانا بود. این از یک‌طرف نشان‌دهنده‌ی تعهد دانشگاه به ارائه تسهیلات گسترده شهری و از طرف دیگر پیدا کردن راهی برای ایجاد محیطی زنده بود تا از این طریق توانایی اس.سی.ا.دی. برای جذب دانشجو، هیئت‌علمی و کارمند تقویت شده و همه‌ی این‌ها را با هم به محل جذب کند (بران و همکاران،ترجمه‌ی بحرینی،ص. ۳۸۳).

تصویر ۷: فعالیت جمعیت دانشجویی و افزودن جذابیت به محل. منبع: URL3

برخی از اقدامات:

- ایجاد گالری‌های جدید، استودیوهای هنری، کلاس‌های درس، تئاتر، باغ‌های عمومی در یک ساختمان فرسوده و حفظ و برجسته‌سازی مواد تاریخی به عنوان یک بخش اساسی معماری
- بازسازی یا تغییر کاربری ساختمان‌های قدیمی از جمله فروشگاه‌ها، سینماها و ...
- مکان‌سازی با سایبان‌ها و مبلمان
- به‌کارگیری هنر دانشجویان در طراحی‌های موقت بر کف و دیوار
- اختصاص طبقات همکف به برنامه‌های اجرا، گالری، مغازه، کافه و کاربری‌های دیگر برای زنده کردن خیابان‌های اطراف
- همکاری با صاحبان مغازه‌های موجود در سایت
- حفظ ویرانه‌ای از مجتمع راه‌آهن
- احترام به بشریت و یکپارچگی میراث سایت با تأکید فرآیند طراحی تأکید به رویکرد هنری دستی

یافته‌های پژوهش

مقایسه‌ی پروژه‌های ذکر شده نقش عوامل مشترکی در مکان‌سازی خلاق را روشن می‌کند که در غالب جدول زیر به آن می‌پردازیم:

1. Savannah College of Art and Design(SCAD)

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

جدول ۲: اقدامات مؤثر در مکان‌سازی خلاق

	ابعاد	اقدامات
اقدامات مؤثر در مکان‌سازی خلاق	بعد کالبدی	بازسازی بناها پیاده‌روها و مبلمان قدیمی اضافه کردن امکانات و مبلمان جدید ساخت بناهای موردنیاز بهبود نورپردازی شب حفظ و برجسته‌سازی عناصر تاریخی به عنوان یک بخش اساسی تغییر کاربری بناهای بی‌استفاده ایجاد پیاده راه و تقویت پیاده‌روها به عنوان اصلی‌ترین فضای عابرین ایجاد پلازای عمومی برای رویدادها احیا بناهای تاریخی اهمیت دادن به فضای سبز ارتقاء محیط با هنر عمومی برای راحتی و آسایش و جذابیت استفاده از نورپردازی‌ها و تزیینات در برخی از مراسمات و اعیاد ساخت پوشش سقف یا دیوار و ... در فضاهای باز با متریال موقت و مقرون‌به‌صرفه برای رویداد معماری استفاده از رنگ‌ها و نقاشی بر دیوارها و عناصر استفاده از یک مونومان تاریخی یا فرهنگی
	بعد فعالیتی- عملکردی	فعال کردن پیاده‌روها و دیگر فضاها افزودن عملکردهای جدید افزودن فضاها برای گروه‌های سنی مختلف ایجاد یک فضای منسجم موردنیاز جامعه (آموزشی، فرهنگی و...) و به دنبال آن باززنده‌سازی محل جمع‌آوری هنرهای فرهنگی منطقه در محل افزایش امکان پیاده‌روی برای حضور مردم برنامه‌ریزی رویدادها در جشن‌ها و اعیاد توجه به رویدادهای بومی حفاظت و استفاده مجدد از بناهای تاریخی
	بعد اجتماعی و نقش مشارکت و سیاست‌ها	جمع‌آوری بودجه دولتی و خصوصی استفاده از راهنمایی‌های هنرمندان در طراحی استفاده از نیروی محلی برای ساخت تا حد امکان فعالیت متخصصان محلی کارآفرینان، دانشجویان و جذب استعدادها جلسات شورای همسایگی محل (گام کلیدی در روابط محلی ایجاد نقطه‌ای برای شناخت شخصیت‌های مهم در جامعه و استخدام مردم از آن جامعه) استفاده از روش‌های مشارکتی از زمان بررسی وضعیت تا ساخت جلسات و کارگاه‌های آموزشی برای ذینفعان، مالکان، گروه‌های هنری و تیم طراحی و یافتن استراتژی‌ها همکاری با صاحبان مغازه‌ها و دیگر کاربری‌های موجود در سایت نظارت مداوم
	نقش هنر و فرهنگ و خلاقیت	فرصت دادن به هنرمندان محلی استفاده از هنر و صنایع‌دستی احترام به میراث سایت سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی برای ایجاد مشاغل دائمی، ایجاد کسب‌وکارهای جدید و گسترش کسب‌وکارهای موجود جمع‌آوری هنرهای فرهنگی منطقه در محل توجه به کاربری‌های فرهنگ و هنر محور، لنگر فعالیت‌ها و جذب جامعه

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

نتیجه‌گیری

از بررسی مباحث مطرح شده پیرامون مکان‌سازی خلاق می‌توان این‌گونه بیان کرد که آفرینش مکان‌های خلاق مستلزم کشف و به‌کارگیری سرمایه‌های بومی است. به‌کارگیری این سرمایه‌ها در فرآیندی خلاق و مرتبط با محیط می‌باشد که تنها با نگاه مسئولان قابل انجام نیست و مشارکت مردمی را می‌طلبد که خود جزئی از این جامعه و سرمایه هستند. گاه فرد خود یکی از عناصر کمک‌کننده به ساخت مکان خلاق می‌شود و گاه دیدنش قوتی برای شناسایی مداخلات لازم است. دیدگاه نظریه‌پردازان نشان می‌دهد که مکان‌سازی خلاق با جذب استعدادها و مشارکت مردم و سازمان‌ها، به‌کارگیری پتانسیل‌های محل، بهبود کیفیت زندگی را به همراه دارد. همچنین هنر و فرهنگ اهرمی برای شکل‌دهی به ماهیت فیزیکی و اجتماعی یک محله می‌شود.

بررسی نمونه‌ها و تجارب سایرین در طراحی فضاها یا رویکرد مکان‌سازی خلاق، موارد زیر را نشان می‌دهد:

- برای مکان‌سازی خلاق باید ساختارهای کالبدی، فعالیتی و اجتماعی بهبود یابد.
- اصول مکان‌سازی خلاق در ابعاد ذکرشده اهرم مکان‌سازی می‌شوند.
- در تعیین طرح موردنیاز توجه به سرمایه‌های بومی از اصول مهم می‌باشد.
- مشارکت را در ابعاد مختلف مکان‌سازی خلاق شاهدیم.
- ایجاد پیاده راه و تقویت پیاده‌روها از مهم‌ترین اقدامات در بعد کالبدی مکان‌سازی خلاق می‌باشد.
- توجه به حضور تمامی گروه‌های سنی از عوامل موفقیت در این مکان‌سازی می‌باشد.
- احترام به میراث سایت و برنامه‌ریزی رویدادها در جشن‌ها و اعیاد موجب تقویت حضور مردم در مکان می‌شود.
- جذب متخصصان، هنرمندان، استعدادها و دانشجویان محلی از عوامل موفقیت می‌باشد.
- احیاء بناهای تاریخی از مهم‌ترین ابعاد کالبدی و عامل حضور مردم در مکان و افزایش حس تعلق می‌باشد.
- رفع نیازهای جامعه (آموزشی، فرهنگی و...) عامل زنده ساختن مکان می‌باشد.
- توجه به صنایع خلاق می‌تواند کمک‌کننده به مکان‌سازی خلاق باشد.
- توجه به کاربری‌های فرهنگ و هنر محور که می‌توانند لنگر فعالیت‌ها و جذب جامعه باشند.
- به‌کارگیری هنر و فرهنگ در جای‌جای این رویکرد به چشم می‌خورد که گاه تأثیر یک عامل و گاه تلفیق هر دو عامل در خلق مکان خلاق نقش داشته‌اند.

مکان‌سازی خلاق به مکان روح می‌بخشد کسب‌وکار محلی را رونق می‌دهد، موقعیت‌های جدید شغلی به همراه دارد و توسعه‌ی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به ارمغان می‌آورد. زمینه گرایی در تمامی ابعاد مکان‌سازی خلاق به چشم می‌خورد. به‌طور کلی در مکان‌سازی خلاق اقدامات در راستای ابعاد کالبدی، عملکردی و اجتماعی مشهود است و مشارکت و نقش فرهنگ و هنر بومی ضروری می‌باشد. محله‌ها، پارک‌ها، خیابان‌ها، ایستگاه اتوبوس، بناهای عمومی و... باید دارای کیفیت‌های مطلوبی باشند تا جامعه پذیرای آن باشد و تمام گروه‌های سنی بتوانند با آن ارتباط برقرار کنند و محیط سرزنده و پویایی ایجاد کنند.

منابع

- بنکدار، ا و قرایی، ف. (۱۳۹۰). تغییر پارادایم‌ها در اصول طراحی شهری؛ از مؤلفه‌های کالبدی و اجتماعی و ادراکی به رهیافت مکان‌سازی. نامه‌ی معماری و شهرسازی، شماره ۶، ۷۰-۵۱.
- جی بران، ل و دیکسون، د و گیلهم، ا. (۲۰۰۹). طراحی شهری برای قرن شهری: مکان‌سازی برای مردم، ترجمه دکتر سید حسین بحرینی.۱۳۹۳. موسسه‌ی انتشارات دانشگاه تهران
- حسینی، ع، قلی‌پود، ی و مظفری، ا. (۱۳۹۵). تحلیل شاخص‌های شهر خلاق و ارتباط آن با توسعه‌ی پایدار شهری (نمونه موردی: شهر رشت). معماری و شهرسازی ایران، دوره ۸، شماره ۱۳، دی ۱۳۹۶، ۲۲۷-۲۰۹.
- راهب، غ.(۱۳۹۳). الگویی برای طراحی مسکن روستایی مبتنی بر مشارکت و تأمین نیازهای ساکنین، مسکن و محیط روستا ، دوره۳۳ ، شماره۱۴۶ ، ۳-۲۲.
- رحیمی، م، مردعلی، م و داها، ا. (۱۳۹۲). شهر خلاق (مبانی نظری و شاخص‌ها)، دانش شهر، شماره ۱۹۶،مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
- علی‌الحسابی، م و مرادی، س.(۱۳۸۸). بررسی سیر تحول و تکامل مفهوم هنر عمومی، نامه معماری و شهرسازی. شماره ۲، ۵-۱۸.
- قلعه‌نویی، م و معزیمهر طهران، ا و شاکرمی، ع.(۱۳۹۵). بررسی نقش فرهنگ در احیا محالت تاریخی (با تأکید بر رویکرد محله فرهنگی). دوماهنامه پژوهش در هنر و علوم انسانی، سال اول، شماره ۱، ۴۳-۵۴.
- لطفی، س. (۱۳۹۰). بازآفرینی شهری فرهنگ مبنا؛ تأملی بر بن‌مایه‌های فرهنگی و کنش بازآفرینی هنرهای زیبا،شماره‌ی ۴۵، ۶۰-۴۷.
- لطفی، س، شعله، م و علی‌اکبری، ف. (۱۳۹۶). تدوین چارچوب

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

مفهومی کاربست اصول و آموزه‌های بازآفرینی شهری فرهنگ مبنا (مورد پژوهی: بافت تاریخی شیراز). معماری و شهرسازی ایران، دوره ۸، شماره ۱۳، دی ۱۳۹۶، صفحه ۲۴۵-۲۲۹.

- مظفر، ف، بهزادفر، م و راست‌بین، س. (۱۳۹۷). تحلیل تقاضای جریان پیاده، ضرورتی انکارناپذیر در برنامه‌ریزی جهت بازآفرینی بافت‌های تاریخی. معماری و شهرسازی ایران، دوره ۹، شماره ۱۵، بهار و تابستان ۱۳۹۷، صفحه ۱۷۳-۱۴۹.
- هاشم نژاد،ه، بهزادفر، م ،صالح صدق پور، ب و سیدیان، ع. (۱۳۹۱). ساخت، اعتباریابی و رواسازی پرسشنامه نقش طراحی به منظور جلب مشارکت مردمی در فرایند معاصرسازی بافت‌های فرسوده ایران (نمونه موردی محله سیروس تهران). باغ نظر ، دوره۹ ، شماره۲۰ ،۷۲-۶۳.
- Benntt, j. (2014). Creative Placemaking in Community Planning and Development: An Introduction to ArtPlace America. Community Development: Investment Review, 77-84
- Borrup, T. (2016), Creative Placemaking: Arts and Culture as a Partner in Community Revitalization. A Chapter in Fundamentals of Arts Management, University of Massachusetts.
- Clarke, M. 2017. FIELD GUIDE FOR CREATIVE PLACEMAKING IN PARKS, The Trust for Public Land and The City Parks Alliance
- Dahlberg, S. (2011), International Centre for Creativity and Imagination, Retrived 15-December, Available at: www.appliedimagination.org
- DUSP. (2013), Places in the Making: How placemaking builds places and communities, massachuset Institute of technology. Availibale: https://dusp.mit.edu/sites/dusp.mit.edu/files/attachments/project/mit-dusp-places-in-the-making.pdf
- Hecht, B, (2014). Opportunity at the Intersection of Community Development and Creative Placemaking. Community Development. Investment Review, 10(2), 5-10
- Institut, Goethe. (2014). The Role of Artists and the Arts in Creative Placemaking, Available at: http://www.goethe.de/ins/us/was/pro/creative_placemaking/2014_symposium_report.pdf
- Gadwa,A. (2013). Fuzzy vibrancy: Creative placemaking as ascendant US cultural policy. Cultural Trends. Vol. 22, Nos. 3–4, 213–222, http://dx.doi.org/10.1080/09548963.2013.817653
- Keating, W.s,2014. “The Gordon Square Arts District in Cleveland’s Detroit Shoreway Neighborhood” (2014). Urban Publications. 0 1 2 3 1162.
- Markusen, A. & Gadwa, A. (2010).Creative Placemaking. National Endowment for the Arts. Markusen Economic Research Services and Metris Arts Consulting.
- Markusen, A. & Gadwa, A. (2016). Creative Placemaking: How to Do It Well. Community Development INVESTMENT REVIEW36
- Redaelli, E. (2016). Creative placemaking and the NEA: Unpacking a Multi-Level Governance. Policy Studies 37(4): 387-402
- Vahdani, s. (2012). Designing New Neighborhood by Retrofitting Szamoty According to New Urbanism Placemaking Principles. Master thesis, bleking Institute of Technology, Karlskrona, Sweden.
- Vazquez, Leonardo. (2012). Creative placemaking: Integrating community, cultural and economic development. The National Consortium for Creative Placemaking, Retrived November Available at: http://ssrn.com/abstract=2474862
- Wyckoff, M. (2014). Definition of placemaking: Four Different Types. Retrieved 2016
- وبگاه:
- URL1:https://www.mayorsinnovation.org/images/uploads/pdf/3_Little_Rock_Creative_Corridor_for_print.pdf
- URL2:https://www.archdaily.com/475473/scad-museum-of-art-sottile-and-sottile-lord-aeck-dawson-architects
- URL3:https://www.glassdoor.com/Photos/Savannah-College-of-Art-and-Design-Office-Photos-IMG654774.htm

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]

Creative Place-Making and Determining Its Components (Case study: Creative corridor, Cleveland Theater, Pogo Park, Savannah College of Art and Design)

Elnaz Khodadai Chamghordani[1], Kourosh Momeni[2*] , Mohsen Taban[3]

Received: 12/14/2023 Accepted: 02/24/2024 Available online: 03/20/2024

آبادی

Vol. 28, No. 89, Spring 2024

71-85

Abstract

In our country there are valuable textures and buildings which once was the heart of the city and has potential for creation social interaction, income generation, entrepreneurship and the promotion of the cultural level of society. But they have lost their function and are forgotten due to exhaustion or non-contemporary. The purpose of this research is theoretical knowledge and survey actions taken in successful Case studies. The research method is a descriptive-analytical research and comparative comparison Case studies an the data collection method is based on desk studies. Findings of the research show in creating creativity, actions in the physical, functional, and social dimensions are necessary. The creation of creative place involves the discovery and exploitation of native capital. Collaborative with local residents helps to identify the markets, cultural heritage and objects that they valuable for social life. Understanding residents' perceptions to the environment is a lever for creative place-Making, more sustainable development, Optimal use of potentials, A solution to creating creative ideas and avoiding the prevailing cultural-artistic standards.

Keywords:Regenaration, Place-Making, The components of creative Place-Making, art and culture.

1. Master of Architecture, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran.
2. Associate Professor of Architecture, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran.
3. Assistant Professor of Architecture, Jundi-Shapur University of Technology, Dezful, Iran.

* Corresponding author: K_Momeni@jsu.ac.ir

[Downloaded from journalabadi.ir on 2026-02-02]